

Микола Васильович СИЙПЛОКІ,
кандидат юридичних наук, доцент
(Ужгородський національний університет,
м. Ужгород)

ОХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ (ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ)

Розглянуто основні наукові підходи до визначення поняття охоронної діяльності. Вона розглядається як окремий вид господарської діяльності та окремий напрямок правоохоронної діяльності. На підставі аналізу наукових розробок цієї проблеми дається авторське визначення поняття охоронної діяльності та встановлюються основні її ознаки. Наголошується на важливості її кримінально-правового захисту.

Ключові слова: охорона, охоронна діяльність, суб'єкти охоронної діяльності, правове забезпечення охоронної діяльності, правоохоронна діяльність, кримінально-правовий захист.

Постановка проблеми. Розвиток підприємницької діяльності та криміналізація економічних відносин виявили нездатність відповідних державних органів здійснювати належну охорону особи, її життя та здоров'я, прав, інтересів і власності від протиправних і злочинних посягань. Натомість держава надала можливість приватним структурам під її контролем здійснювати охоронну діяльність на договірних підставах. у 2012 р. був ухвалений відповідний закон, який визначив правові підстави, об'єкти та суб'єктів охоронної діяльності, а також вирішив інші питання. Окрім нього, є ціла низка нормативно-правових актів, які визначають порядок здійснення охоронної діяльності державних суб'єктів. Тому поняття охоронної діяльності може бути встановлено на підставі аналізу всіх нормативних актів, які визначають і регулюють цей вид діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Проблемою визначення охоронної діяльності та її ознак займалися фахівці різних галузей права: цивільного, адміністративного, трудового, господарського, кримінального тощо. Серед них можна відмітити О. П. Угровецького, В. І. Курила, Р. В. Миронюка, Д. С. Припутня, П. Я. Пригунова, В. І. Франчука, К. В. Карпову, Ю. О. Ярошенко, М. М. Мазепу, І. В. Потайчука та інших. Попри наявність законодавчого визначення поняття охоронної діяльності серед дослідників немає єдності думок щодо визначення поняття останньої.

Метою цієї статті є формулювання авторського визначення поняття охоронної діяльності як правового поняття й об'єкта кримінально-правового захисту.

Виклад основного матеріалу. Фахівці в галузі цивільного права виділяють три етапи нормативного регулювання надання охоронних послуг в нашій країні. Перший етап – 1991–2004 рік. Він характеризується активним розвитком суспільних відносин у сфері охоронної діяльності. Але це стосувалося лише суб'єктів, які були державними воєнізованими формуваннями. Сфера надання охоронних послуг приватними охоронними структурами залишилася поза межами ефективного нормативно-правового впливу з боку держави. Другий етап – 2004 р. – жовтень 2012 р. у цей період набрав чинності Цивільний кодекс України. На цьому етапі також було підготовлено декілька законопроектів, які мали на меті нормативне регулювання, зокрема надання послуг охорони приватними структурами, проте вони не були ухвалені Парламентом країни. Третій етап – жовтень 2012 й далі. Він почався з набрання чинності спеціальним Законом України «Про охоронну діяльність». «В його нормах втілюється багаторічний досвід і сучасні тенденції у сфері надання охоронних послуг, і хоча деякі моменти є досить спірними й не точними, взагалі цей закон можна назвати проривом в розвитку цивільно-правової сфери надання охоронних послуг» [1, с. 48].

Словосполучення «охоронна діяльність» вимагає від нас установлення змісту термінів «охорона» та «діяльність». Аналіз юридичної літератури дозволяє зробити висновок про те, що охорону можна розглядати в декількох аспектах:

1. Як систему правових норм, які здійснюють охорону певних суспільних відносин; так Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля й конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру та безпеки людства, а також запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1 КК України);

2. Як діяльність фізичних або юридичних осіб зі створення належних умов реалізації своїх прав і законних інтересів [2, с. 10].

С. А. Шаронов на підставі дослідження історичних правових джерел під охороною розуміє дії держави та осіб, яким державою надаються відповідні повноваження, закріплені в актах права та спрямовані на забезпечення стану захищеності об'єктів, що охороняються від протиправних посягань, які здійснюються з використанням спеціальних засобів і без них [3, с. 139].

Ми розглядаємо охорону в аспекті діяльності певних фізичних та юридичних осіб (суб'єктів охорони). Така діяльність розглядається як вид правоохоронної діяльності та як вид цивільно-правової послуги. Стрижневим елементом охорони є те, що вона являє собою саме діяльність. Так, частина 1 ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність» установлює, що охоронна діяльність є наданням послуг з охорони власності та майна [4].

Вона характеризується певним змістом, який виражається в сукупності організаційних, охоронних, технічних та інших заходів, спрямованих на збереження життя та здоров'я фізичних осіб і їх власності. Не дивлячись на те, що охоронна діяльність є саме послугою, її можуть надавати і суб'єкти приватного права, і представники державних, серед іншого і правоохоронних органів. Охоронна діяльність останніх є одним із напрямків правоохоронної діяльності.

Слід зазначити, що охоронна діяльність не обмежується наданням послуг з охорони життя та здоров'я фізичних осіб і їх власності на договірних засадах. Якщо йдеться про державних суб'єктів охорони, то такою діяльністю займаються лише підрозділи поліції охорони в структурі Національної поліції України. Вони здійснюють охорону нерухомих і рухомих об'єктів, у тому числі вантажів і місць зберігання цінностей, та забезпечують особисту безпеку громадян. Інші суб'єкти державної охоронної (правоохоронної) діяльності здійснюють останню з іншою метою, яка визначається окремими нормативно-правовими актами.

У загальноживаному значенні під терміном «охороняти» розуміється «оберігати від небезпеки когось; що не будь, забезпечувати від загрози нападу, замаху тощо» [5, с. 105].

Серед науковців немає одностайності думок щодо поняття охоронної діяльності. Так, Л. Ляпкало відносить до неї охорону громадян та охорону майна, які здійснюються в процесі ліцензування [6]. В. С. Ковальський та В. К. Гіжевський поділяють охоронну діяльність на вид підприємницької діяльності й охоронну діяльність держави, яка є складовою частиною правоохоронної діяльності [7, с. 304]. у свою чергу, О. П. Угровецький визначає охоронну діяльність як систему правових, організаційних, економічних і технологічних заходів, пов'язаних із збереженням майна та забезпеченням безпеки фізичних осіб [8, с. 9].

В. І. Курило визначає послуги з охорони власності й охорони громадян як вид господарської діяльності, який за своїм суб'єктним складом і змістом вкладається у цивільно-правові зобов'язальні правовідносини та здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів або державних ліцензій на право надання послуг з охорони власності, крім окремих особливо важливих об'єктів права державної власності й охорони громадян [9, с. 9]. На думку М. В. Оніщука та його колег, під охоронною діяльністю слід розуміти здійснення заходів щодо забезпечення охорони фізичної особи та майна [10, с. 43]. Автор монографії, присвяченої охоронній діяльності в Україні, розуміють під такою професійну діяльність суб'єктів господарювання, яка містить у собі систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних із забезпеченням особистої безпеки фізичних осіб і збереженням майна, що їм належить. Метою охоронної діяльності ці автори вважають здійснення єдиної державної політики в галузі охорони власності та громадян; сприяння демонополізації в галузі охорони власності й охорони громадян за договорами, розвитку конкуренції та підприємництва; залучення ресурсів

суб'єктів підприємницької діяльності для покращення охорони власності й охорони громадян за договорами; забезпечення законності в діяльності охоронних підприємств, високого рівня якості послуг по охороні, які ними надаються [12, с. 10; 13, с. 15–16]. Охоронна діяльність розглядається як вид підприємницької діяльності та як форма здійснення правоохоронної діяльності певними її суб'єктами.

Як зазначає Р. В. Миронюк, приватна охоронна діяльність – це надання послуг в охоронній галузі шляхом підписання договору про надання охоронних послуг, що регламентує вимоги до здійснення послуг охорони [14, с. 13].

Слід зазначити, що приватну охоронну діяльність та охоронну діяльність, яка здійснюється правоохоронними органами, об'єднує єдина мета, якою є захист життя, здоров'я, власності фізичних та юридичних осіб і держави від протиправних посягань. узв'язку з цим пріоритетним напрямком удосконалення такої діяльності виступає покращення взаємодії державних і приватних охоронних структур. Ми погоджуємося з Д. С. Припутнем, який наголошує, що така взаємодія здійснюється не лише під час здійснення охоронних заходів, а і в разі надання, продовження чи припинення ліцензії на здійснення господарської діяльності в сфері надання послуг з охорони життя та здоров'я і власності; під час здійснення контролю за дотриманням ліцензійних вимог; під час забезпечення охорони громадського порядку та безпеки охоронними підприємствами, на базі яких створено громадські формування з охорони правопорядку [15, с. 67]. Таким чином, можна констатувати, що і діяльність приватних охоронних структур, на базі яких створено громадські формування з охорони правопорядку, має елементи саме правоохоронної діяльності, якою, в першу чергу, займаються правоохоронні органи.

Особливістю охоронної діяльності як виду господарської діяльності є те, що вона є специфічним та особливим видом останньої. Її особливість визначається тим, що її здійснення є пов'язаним із небезпекою для життя та здоров'я як самих працівників охоронних структур, так і пересічних громадян. Охоронна діяльність працівників правоохоронних органів тим більш є небезпечною і для них самих, і для громадськості. Така ситуація вимагає істотної підготовки відповідних працівників у фізичному, психологічному, технічному та інших напрямках. Це здійснити неможливо без належного державного контролю. Під ним фахівці розуміють діяльність уповноважених законом органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, допустимого рівня небезпеки для населення й навколишнього природного середовища [16, с. 2].

Охоронна діяльність розглядається також як окрема складова системи економічної безпеки підприємств, установ та організацій. Разом із нею до цієї ж системи належать заходи по захисту матеріальних, фінансових і виробничих ресурсів; ведення обліку матеріальних цінностей; режим

поведінки персоналу установи, підприємства чи організації; режим роботи самого підприємства тощо. Така охоронна діяльність поділяється на фізичну й технічну. Фізична охорона здійснюється силами фізичних осіб шляхом установлення стаціонарних постів, супроводження вантажів і цінностей, патрулювання, роботи груп швидкого реагування, особистої охорони фізичних осіб тощо. Технічна охорона забезпечується встановленням технічних засобів охорони, які поділяються на засоби охоронної та пожежної сигналізації, засоби затримки, засоби спостереження за територією та приміщеннями тощо.

Більш розгорнуте визначення поняття охорони власності та громадян як виду підприємницької діяльності дає Ю. О. Ярошенко. Під цією діяльністю він пропонує розуміти види підприємницької діяльності, що за своїм суб'єктним складом і змістом є цивільно-правовими зобов'язувальними правовідносинами, які здійснюються на підставі законодавчих нормативно-правових актів і державних ліцензій на право надання послуг з охорони всіх форм власності [17, с. 122].

Висновки. Ураховуючи викладене, можна виділити такі ознаки охоронної діяльності:

- 1) вона виступає як вид господарської діяльності й один із напрямків правоохоронної діяльності;
- 2) її врегульовано низкою законів і підзаконних нормативних актів;
- 3) вона передбачає ризик для життя та здоров'я як персоналу охоронних структур, так і інших громадян;
- 4) вона здійснюється як представниками влади (правоохоронними органами), так і іншими суб'єктами;
- 5) своїм об'єктом має життя та здоров'я фізичних осіб і власність фізичних та юридичних осіб і держави;
- 6) персонал охорони має специфічні права й обов'язки, які визначаються законами та підзаконними нормативно-правовими актами, а також цивільно-правовими угодами;
- 7) така діяльність потребує особливого контролю з боку відповідних державних органів.

Ураховуючи ці ознаки, ми пропонуємо таке визначення поняття охоронної діяльності: це вид господарської діяльності чи один із напрямків правоохоронної діяльності, які полягають у системі правових, організаційних, економічних, технологічних, фізичних та інших заходів, що здійснюються суб'єктами, які мають специфічні права та обов'язки із забезпечення охорони життя та здоров'я фізичних осіб і їх власності, власності юридичних осіб чи держави від протиправних посягань, визначені законами, підзаконними актами та цивільно-правовими угодами.

У свою чергу, об'єктом кримінально-правового захисту в цій сфері слід визнавати саме охоронну діяльність як вид господарської діяльності чи один із напрямків правоохоронної діяльності. Це стосується посягань на об'єкти охорони, її суб'єктів та інші складові цього виду діяльності.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бездітко Д. С. Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохоронництва) за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2015. 223 с.
2. Малюга Л. В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: теоретичні основи та проблеми правового забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2004. 22 с.
3. Шаронов С. А. Правовая сущность категории «охрана» как основание возникновения охранной деятельности: историко-сравнительный аспект. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2013. № 6 (95). С. 134–139.
4. Про охоронну діяльність : закон України від 22.03.2012 № 4616-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 2. Ст. 8.
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укладачі В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконіт, 2003. Т. 3. 927 с.
6. Ляпкало Л. Облік охоронної діяльності. *Дебет-кредит*. 20 вересня 2009. URL: <http://www.dtk.com.ua> (дата звернення: 06.11.2018).
7. Популярна юридична енциклопедія / уклад. В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
8. Угровецький О. П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 21 с.
9. Куріло В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2002. 20 с.
10. Загальна теорія держави та права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / Копиленко О. Л., Зайчук О. В., Заєць А. П. та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
11. Популярна юридична енциклопедія / уклад. Гіжевський В. К., Головченко В. В., Ковальський В. С. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 455 с.
12. Мазепа М. М., Загуменна Ю. О. Охоронна діяльність в Україні : монографія : у 2-х ч. : Ч. 1. Державна служба охорони при МВС України. Харків : ФОП Коваленко, 2013. 112 с.
13. Мазепа М. М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності державної служби охорони при МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2012. 263 с.
14. Миронюк Р. В. Адміністративно-правове регулювання надання приватних охоронних послуг : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 128 с.
15. Припутень Д. С. Взаємодія приватних охоронних структур з правоохоронними органами та громадськістю у сфері забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 30. Т. 2. С. 65–68.
16. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ (Загальна частина) : підручник / Римаренко Ю. І., Моїсеєнко Є. М.; Олефір В. І. Київ : КНТ, 2008. 816 с.

17. Ярошенко Ю. О. Правове регулювання приватної охоронної діяльності як сфери послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 6–3. Т. 1. С. 122–125.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2019

Николай Васильевич СИЙПЛОКИ,

доцент кафедри кримінального права и процесса Ужгородского национального университета, кандидат юридических наук, доцент

ОХРАННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ (ПОНЯТИЕ, ПРИЗНАКИ, УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА)

Рассматриваются основные научные подходы к определению понятия охранной деятельности. Она рассматривается как отдельный вид хозяйственной деятельности и отдельное направление правоохранительной деятельности. На основе анализа научных разработок этой проблемы дается авторское определение понятия охранной деятельности, устанавливаются основные ее признаки. Отмечается важность ее уголовно-правовой защиты.

Ключевые слова: охрана, охранная деятельность, субъекты охранной деятельности, правовое обеспечение охранной деятельности, правоохранительная деятельность, уголовно-правовая защита.

Mykola V. SYIPLOKI,

PhD in Law, Associate Professor

(Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine)

SECURITY ACTIVITY IN UKRAINE (CONCEPT, FEATURES, CRIMINAL AND LEGAL PROTECTION)

The article deals with the basic scientific approaches concerning the definition of the concept of protective activity. It is considered as a separate type of economic activity and a separate direction of law enforcement activity. On the basis of the analysis of scientific developments of this problem, the author provides own definition of the concept of security activity, and its main features are established. The author emphasizes the importance of its criminal and legal protection.

Key words: security, security activity, subjects of protective activity, legal protection of security activities, law enforcement activity, criminal and legal protection.